

PRZEDSŁOWIE

11

1. ZASTOSOWANIA GEOGRAFII FIZYCZNEJ; UWAGI I INFORMACJE WSTĘPNE

15

- 1.1. Podstawowe ujęcia przedmiotu badań w geografii fizycznej 15
- 1.2. Co to są „zastosowania nauki”? 17
- 1.3. Nauki i badania podstawowe a nauki stosowane i badania wtórne, pochodne 18
- 1.4. Zastosowania geografii — w tym geografii fizycznej — jako nauki w wykształceniu powszechnym 20
- 1.5. Zastosowania geografii fizycznej jako nauki w wykształceniu powszechnym kierunkowym 22
 - 1.5.1. Paradygmat chorologiczny w naukach 23
 - 1.5.2. Geografia jako nauka w ramach przedmiotu „kształtowanie i ochrona środowiska” 25
- 1.6. Badania krajobrazowo-ekologiczne, geoekologia, ekologia krajobrazu jako przejaw zastosowania paradygmatu ekologicznego w geografii 27
- 1.7. Nauki „gałęziowe” i nauki „stosowane” geografii 30
- 1.8. Metody badań geografii fizycznej; drugi podstawowy zakres zastosowań geografii fizycznej 31
 - 1.8.1. Dwie role geografa fizycznego w planowaniu przestrzennym 32
- Literatura 34

2. NIEKTÓRE POJĘCIA WPROWADZAJĄCE DO ZAGADNIENIA WALORYZACJI GEOKOMPLEKSU I ZAGADNIENIE ZRÓŻNICOWANIA PRZESTRZENNEGO GEOKOMPLEKSU; ETAP WSTĘPNY JEGO WALORYZACJI

35

- 2.1. Pojęcie krajobrazu 35
- 2.2. Pojęcie geokompleksu 39
- 2.3. Pojęcie środowiska 40
- 2.4. Podstawowe, elementarne jednostki przestrzenne geokompleksu i wymiar topiczny jego zróżnicowania 45
- 2.5. Wymiar choryczny zróżnicowania geokompleksu 51
- 2.6. Pojęcie regionu w geografii fizycznej 52
- 2.7. Wymiar choryczny zróżnicowania geokompleksu i wymiary wyższych kategorii a podejście typologiczne i regionalne (indywidualizujące) w geochorologii 56
- 2.8. Pojęcie „złoża” 59
- 2.9. Pojęcie „powierzchni produkcyjnej” 60
- 2.10. Podstawowe sposoby wykorzystania przestrzeni przez człowieka 62
- Literatura 64

3. PODSTAWY TEORETYCZNE WALORYZACJI GEOKOMPLEKSU. POJĘCIE OCENY ORAZ ANALIZY I OCENY WŁAŚCIWEJ JAKO DWÓCH ETAPÓW PROCESU WALORYZACJI	66
3.1. Kategorie wartości a ocena	66
3.2. Zmienność skal wartości, szczególnie w odniesieniu do walorów geokompleksu	67
3.3. Definicja oceny	72
3.4. Rola celu oceny w wyborze kryteriów i ustalaniu skal oceny	74
3.5. Systemy stopni ocen	76
3.6. Zasadnicze typy ocen (w odniesieniu do kompleksów przyrodniczych)	78
3.7. Zagadnienie sprowadzania „jakości” (cech) do wspólnego mianownika; podstawa metody bonitacyjnej	81
3.8. Metoda odejmowania i scalania przy ustalaniu skali oceny w szeregu bonitacyjnym	82
3.9. Oceny kwalifikujące a metoda bonitacyjna	86
3.10. Zagadnienie pól podstawowych oceny	87
3.11. Stosowanie tych samych pól podstawowych oceny do testowania planistycznych hipotez roboczych	91
3.12. Dwa etapy oceny geokompleksu: analiza i ocena właściwa	97
Literatura	101
 4. ZASTOSOWANIE OCENY GEOKOMPLEKSU W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM. METODA KOLEJNYCH PRZYBLIŻEŃ (NA PRZYKŁADZIE PLANOWANIA REKREACJI)	103
4.1. Poziomy i etapy planowania	103
4.2. Opracowania z oceną geokompleksu jako odbicie funkcji wielkości obszaru planowania i podziałki mapy	106
4.3. Wymiary fizycznogeograficzne (choryczne) obiektów przestrzennych geokompleksu a planowanie przestrzenne	107
4.4. Metoda kolejnych przybliżeń w zastosowaniu do planowania przestrzennego rozwoju infrastruktury obsługi rekreacji i w planowaniu programu rekreacji	111
4.4.1. Pojęcie rekreacji	112
4.5. Ocena atrakcyjności terytorium Polski, CSRS i NRD dla rekreacji jako przykład oceny dla poziomu ponadkrajowego planowania przestrzennego	113
4.5.1. Podział terytorium na dziedziny funkcjonalne	116
4.6. Ocena atrakcyjności terytorium Polski dla rekreacji	121
4.6.1. Atrakcyjność dla rekreacji a długość sezonów rekreacyjnych . . .	123
4.6.2. Atrakcyjność dla krajoznawstwa	126
4.7. Bank informacji turystyczno-geograficznej o atrakcyjności terytorium Polski dla rekreacji jako narzędzie podejmowania decyzji o programie rekreacyjnym i krajoznawczym	128
4.7.1. Mały Atlas Atrakcyjności Terytorium Polski dla Rekreacji . . .	128
4.7.2. Kod informacji geograficzno-turystycznej	128
4.8. Metoda kolejnych przybliżeń w systemie informacji o atrakcyjności geokompleksu	131
4.9. Waloryzacja byłego (przed 1975 r.) województwa zielonogórskiego do potrzeb rekreacji — poziom planowania regionalnego	132
4.10. Waloryzacja atrakcyjności geokompleksu okolic Pszczewa w mezochorze Niecki Obrzańskej dla rekreacji jako przykład waloryzacji na poziomie planowania przestrzennego miejscowego	136

4.11. Metoda kolejnych przybliżeń w zastosowaniu do waloryzacji geokompleksu do potrzeb rekreacji; podsumowanie	139
Literatura	140

5. METODOLOGIA NIEKTÓRYCH WYBRANYCH WALORYZACJI GEOKOMPLEKSU — DLA BUDOWNICTWA I ROLNICTWA 142

5.1. Metoda pracy stosowana w przedsiębiorstwie „Geoprojekt” przy wykonywaniu opracowań fizjograficznych małych miast	142
5.1.1. Zasady oceny fizjograficznej	143
5.1.2. Metoda postępowania przy podziale terenu na obszary fizjograficzno-urbanistyczne	148
5.1.3. Przykłady opracowań fizjograficznych dla Koszalina i Pińczowa	150
5.2. Waloryzacja geokompleksu do potrzeb budownictwa w średniej skali	153
5.3. Opracowania fizjograficzne różnych typów	155
5.4. Ocena przydatności terenów w rolnictwie — produkcji pierwotnej	156
5.5. Ocena przydatności terenu do potrzeb agrotechniki	158
5.6. Mapy glebowe i mapy rolniczej przydatności gleb a ocena przydatności terenu w rolnictwie	164
5.7. Wykorzystanie topicznych jednostek przestrzennych do oceny przydatności terenu dla upraw rolnych	167
5.8. Wykorzystanie jednostek przestrzennych wymiaru chorycznego niskiej złożoności do waloryzacji terenu do potrzeb rolnictwa	171
Literatura	177

6. NIEKTÓRE PODSTAWOWE POJĘCIA I USTALENIA TERMINOLOGICZNE DOTYCZĄCE ZAKRESU OCHRONY ŚRODOWISKA JAKO STRATEGII KSZTAŁTOWANIA GEOKOMPLEKSU 178

6.1. Paradygmat ekologiczny w geografii	178
6.1.1. Pojęcie ekologii człowieka	179
6.1.2. Pojęcie ekologii miast i zakres jej badań	180
6.2. Pojęcie ekosystemu	181
6.3. Ekosystem w ujęciu geograficznym	183
6.4. Ekosystem a problem jego samoregulacji. Ekosystemy naturalne i sztuczne	184
6.5. Pojęcie geosystemu	188
6.6. Koncepcja ekosystemu miasta	191
6.6.1. Modele ekosystemu miasta	194
6.7. Miasto jako geosystem	199
6.8. Ekosystem miasta a geosystem miasta; podsumowanie	204
6.9. Prognoza a przepowiednia	206
6.10. Zasada aktualizmu geologicznego jako podstawa prognozowania i wyjaśniania	207
6.10.1. Właściwe rozumienie zasady aktualizmu	208
6.11. Ciągi (szeregi) chronologiczne zmienności zjawisk	209
6.12. Niedostateczna znajomość przeszłości geokompleksu przeszkodą w prognozowaniu	212
6.13. Człowiek w geokompleksie jako czynnik coraz silniej determinujący jego rozwój a prognozowanie	214
6.14. Niektóre zagadnienia metodologiczne prognozowania	216
Literatura	220

7. MAPY MORFODYNAMICZNE ORAZ INNE GEOMORFOLOGICZNE JAKO MAPY PROGNOSTYCZNE	223
7.1. Badania profilów glebowych jako podstawa kartograficznego ujęcia dynamiki stoku	223
7.2. Mapy morfodynamiczne jako podstawa prognozowania procesów rozwoju stoku	225
7.3. Mapy rozmieszczenia zsuwów jako mapy prognostyczne	227
7.4. Mapa przemian antropogenicznych rzeźby powstałych w wyniku eksploatacji odkrywkowej surowców mineralnych jako mapa prognostyczna	230
7.5. Mapy geologiczno- i geomorfologiczno-inżynierskie oraz ich wartość prognostyczna	233
7.6. Uwagi końcowe	237
Literatura	237
 8. ZAGADNIENIE PROGNOZOWANIA ROZWOJU UKŁADÓW PRZESTRZENNYCH MAŁEGO OBIEGU WODY W ASPEKcie POZIOMÓW PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO MIEJSCOWEGO I REGIONALNEGO ORAZ PROBLEM DEFICYTU WODNEGO KRAJU W ASPEKcie PROGNOSTYCZNYM	239
8.1. Podstawowe elementy badań ustroju wodnego terenu w wymiarach topicznym i chorycznym niskiej złożoności w dwóch odmianach: bilansowej i niebilansowej	240
8.1.1. Metoda bilansowa i jej możliwości prognostyczne	242
8.1.2. Metoda ujęcia powierzchni „niekontrolowanych”	243
8.2. Prognoza podatności terenu na migrację rozsiewanych środków chemicznych (problem spływu powierzchniowego)	246
8.3. Wykorzystanie mapy typów hydrotopów do prognozowania układu przestrzennego reżimu wodnego terenu w latach suchych lub wilgotnych	250
8.4. Zagadnienie gospodarki wodnej poziomu regionalnego planowania przestrzennego. Przypadek studialny przerzutów wody z obiegu dużego w mały na przykładzie doliny Warty pod Koninem	254
8.5. Deficyt wodny w makroskali (na przykładzie deficytu wodnego Polski)	259
8.5.1. Współczynnik odpływu	259
8.5.2. Deficyt wodny	261
8.5.3. Deficyt dla użytkownika „punktowego”	262
8.5.4. Deficyt dla użytkownika „powierzchniowego”	265
8.5.5. Deficyt wodny; podsumowanie	267
8.6. Metodologiczne aspekty prognozowania w dziedzinie deficytu wodnego kraju	268
Literatura	269
 9. MOŻLIWOŚCI PROGNOZOWANIA UKŁADU STOSUNKÓW TOPOKLIMATYCZNYCH TERENÓW. IMISJA ZANIECZYSZCZEŃ Z POWIETRZA I JEJ ZNACZENIE W PROGNOZOWANIU W ASPEKcie TOPOKLIMATOLOGII	270
9.1. Pomiary topoklimatyczne instrumentalne jako podstawa map topoklimatycznych	270
9.2. Nieinstrumentalna metoda wyznaczania jednostek przestrzennych bilansowania wymiany materii i energii na powierzchni czynnej	273
9.2.1. Równania bilansu cieplnego powierzchni granicznej czy czynnej	273
9.2.2. „Klucz” do wyznaczania jednostek przestrzennych bilansowania wymiany materii i energii na powierzchni czynnej	275

9.3. Zastosowanie metody nieinstrumentalnej do prognozowania rozwoju stosunków biotopoklimatycznych miasta	278
9.4. Studium sytuacji biotopoklimatycznej osiedli ludzkich w skali średniej jako wstęp do prognozy biotopoklimatycznej w skali małej	281
9.5. Kraków i jego aglomeracja a zanieczyszczenie atmosfery. Studium w skali regionalnej	284
9.6. Imisja zanieczyszczeń atmosferycznych w powierzchnię czynną	287
9.6.1. Koncentracja związków metali ciężkich w podłożu jako rezultat imisji z atmosfery	290
9.7. Zanieczyszczenie geokompleksu kraju emisją i imisją związków siarki w aspekcie prognostycznym	293
9.7.1. Prognoza degradacji gleb imisją związków siarki	297
9.7.2. Prognoza biotopoklimatyczna zagrożenia osiedli ludzkich imisją związków siarki	298
9.8. Metodologia prognoz biotopoklimatycznych w małej skali	305
9.9. Metodologia ocen stopnia zagrożenia i prognozy zrzutu zanieczyszczeń powietrza w jednostkach przestrzennych kategorii topoklimatycznej	305
Literatura	308
10. KARTOGRAFIA BIOGEOGRAFICZNA A JEJ MOŻLIWOŚCI PROGNOSTYCZNE	309
10.1. Mapy roślinności potencjalnej jako mapw prognostyczne	309
10.1.1. Badania sukcesji zbiorowisk roślinnych jako podstawa ekstrapolacji zjawiska z przeszłości w przyszłość (prognoza)	309
10.1.2. Obraz kartograficzny roślinności potencjalnej i jego zawartość prognostyczna	313
10.2. Prognozowanie rozwoju biotopów zwierzęcych na przykładzie Oostvaarders plassen	314
10.3. Mapy zoogeograficzne i ich zastosowanie w praktyce	321
10.3.1. Mapa prognostyczna chorób endemicznych	323
10.4. Metodologia kartowania liczebności zwierząt w geokompleksie	323
10.5. Szacunki liczebności i spisy rolne jako podstawa prognozowania	329
Literatura	330
11. REKULTYWACJA TERENÓW GÓRNICZYCH I INNE TYPY REKULTYWACJI JAKO PODSTAWOWY PROBLEM REWALORYZACJI GEOKOMPLEKSU — JEDEN Z PRZEDMIOTÓW GEOGRAFII KONSTRUKTYWNEJ	331
11.1. Pojęcie geografii konstruktywnej	331
11.2. Zagadnienie rekultywacji	332
11.2.1. Środowisko rekultywacji i znaczenie pojęcia rekultywacji	333
11.2.2. Rozszerzenie pojęcia rekultywacji. Rekultywacja a rewaloryzacja i pojęcia związane	336
11.3. Rekultywacja obszarów górniczych a ich kształtowanie (na przykładzie Konińskiego Zagłębia Węgla Brunatnego)	337
11.4. Rehabilitacja i rewaloryzacja zbiornika Grevelingen w Holandii	343
11.5. Aspekt planistyczny „rehabilitacji” zbiornika Grevelingen a rola informacji fizycznogeograficznej	349
11.6. Podsumowanie. Rola informacji fizycznogeograficznej w planowaniu przedsięwzięć w zakresie przekształcania przyrody (przypadek studialny międzynarodowego planowania przestrzennego)	350
Literatura	355

12. KSZTAŁTOWANIE I OCHRONA GEOKOMPLEKSU — GEOGRAFIA KONSTRUKTYWNA (NA PRZYKŁADZIE POZNANIA I JEGO AGLOMERACJI)	356
12.1. System działań planistycznych w ochronie i kształtowaniu geokompleksu a rola geografa	356
12.2. Informacja o Poznaniu i jego aglomeracji (jako wprowadzenie do problemu eko-geosystemu miasta traktowanego w aspekcie kształtowania i ochrony geokompleksu)	358
12.3. Eko-geosystem Poznania i jego aglomeracji	360
12.4. Zmiany w użytkowaniu terenów w obrębie Poznania	364
12.5. Zmiany w użytkowaniu terenów poza granicami Poznania — w jego strefie podmiejskiej	367
12.6. Metodologia zdjęcia użytkowania ziemi w aspekcie badań fizyczno-geograficznych zmian w strefie podmiejskiej	369
12.7. Konflikty biotopoklimatyczne między ekspansją zabudowy a uwarunkowaniami topoklimatycznymi zabudowy w Poznaniu i strefie podmiejskiej	373
12.8. Konflikty pomiędzy rozwojem ramion urbanizacji a obszarami chronionego krajobrazu i przyrody oraz strefą rekreacyjną miasta . . .	375
12.9. Gleby chronione a ekspansja Poznania w strefę podmiejską . . .	380
12.9.1. Wyszukiwanie gruntów budowlanych na glebach słabych w strefie podmiejskiej dla oszczędzenia gruntów gleb chronionych .	381
12.10. Model urbanizacji linearnej	385
12.11. Model miejsko-wiejskiego kontinuum jako ogólna zasada kształtowania geokompleksu	387
12.12. Geografia konstruktywna a kształtowanie i ochrona geokompleksu; podsumowanie	390
Literatura	391
POSŁOWIE	392
SKOROWIDZ RZECZOWY	395